

Ρέθυμνο, 28 Απριλίου 2020
Αριθμ. πρωτ. Νομικής Υπηρεσίας : 40

Προς :
Τον Πρύτανη
του Πανεπιστημίου Κρήτης
Καθηγητή, Παναγιώτη Τσακαλίδη

Θέμα : Νομιμότητα της διενέργειας των εξετάσεων των φοιτητών του Πανεπιστημίου Κρήτης, από απόσταση (ηλεκτρονική διαδικασία).
Σχετικά : Το με ημερομηνία **24.4.2020** ηλεκτρονικό μήνυμα (email) της Προέδρου του Τμήματος Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης, Αναπληρώτριας Καθηγήτριας κ. Στυλιανής Γιακουμάκη.

Αξιότιμε κύριε Πρύτανη,
Επί του ερωτήματος που τέθηκε στη Νομική Υπηρεσία με το ως άνω σχετικό ηλεκτρονικό μήνυμα της Προέδρου του Τμήματος Ψυχολογίας, και λόγω του γενικότερου ενδιαφέροντος αυτού, σας γνωρίζουμε τα εξής :

A) Η αρχή της ακαδημαϊκής ελευθερίας

- 1. Στο άρθρο 16** του ισχύοντος Συντάγματος, ορίζονται μεταξύ άλλων τα εξής :
- «Άρθρο 16*
1. Η τέχνη και η επιστήμη, η έρευνα και η διδασκαλία είναι ελεύθερες· η ανάπτυξη και η προαγωγή τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Η ακαδημαϊκή ελευθερία και η ελευθερία της διδασκαλίας δεν απαλλάσσουν από το καθήκον της υπακοής στο Σύνταγμα.
2. Η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και έχει σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες.
3. Τα έτη υποχρεωτικής φοίτησης δεν μπορεί να είναι λιγότερα από εννέα.
4. Όλοι οι Έλληνες έχουν δικαίωμα δωρεάν παιδείας, σε όλες τις βαθμίδες της, στα κρατικά εκπαιδευτήρια. Το Κράτος ενισχύει τους σπουδαστές που διακρίνονται, καθώς και αυτούς που έχουν ανάγκη από βοήθεια ή ειδική προστασία, ανάλογα με τις ικανότητές τους.
5. Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση. Τα ιδρύματα αυτά τελούν υπό την εποπτεία του Κράτους, έχουν δικαίωμα να ενισχύονται οικονομικά

από αυτό και λειτουργούν σύμφωνα με τους νόμους που αφορούν τους οργανισμούς τους. Συγχώνευση ή κατάτμηση ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων μπορεί να γίνει και κατά παρέκκλιση από κάθε αντίθετη διάταξη, όπως νόμος ορίζει.

Ειδικός νόμος ορίζει όσα αφορούν τους φοιτητικούς συλλόγους και τη συμμετοχή των σπουδαστών σ' αυτούς.

6. Οι καθηγητές των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι δημόσιοι λειτουργοί. Το υπόλοιπο διδακτικό προσωπικό τους επιτελεί επίσης δημόσιο λειτουργήμα, με τις προϋποθέσεις που νόμος ορίζει. Τα σχετικά με την κατάσταση όλων αυτών των προσώπων καθορίζονται από τους οργανισμούς των οικείων ιδρυμάτων.

Οι καθηγητές των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων δεν μπορούν να παυθούν προτού λήξει σύμφωνα με το νόμο ο χρόνος υπηρεσίας τους παρά μόνο με τις ουσιαστικές προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 88 παράγραφος 4 και ύστερα από απόφαση συμβουλίου που αποτελείται κατά πλειοψηφία από ανώτατους δικαστικούς λειτουργούς, όπως νόμος ορίζει.

..... 7. 8. 9.».

2. Σύμφωνα με τις συνταγματικές αυτές διατάξεις, η ανώτατη εκπαίδευση, η οποία έχει ως αποστολή την προαγωγή και μετάδοση της επιστημονικής γνώσεως μέσω της έρευνας και της διδασκαλίας, παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Με τις ίδιες διατάξεις καθορίζονται οι βασικές αρχές που διέπουν την παροχή της ανώτατης εκπαιδύσεως, για την οποία θεσπίζονται συγκεκριμένα οργανωτικά και λειτουργικά πλαίσια που οριοθετούν την δράση των ιδρυμάτων αλλά και του κοινού νομοθέτη.

3. Οι αρχές αυτές είναι, αφενός, η αρχή της ακαδημαϊκής ελευθερίας και, αφετέρου, η αρχή της πλήρους αυτοδιοικήσεως (ΣτΕ Ολ 2801/1984, 411/2008, ΠΕ Ολ 144/2008). Η αρχή της ακαδημαϊκής ελευθερίας, η οποία εγγυάται την αδέσμευτη επιστημονική σκέψη, έρευνα και διδασκαλία, αποτελεί ατομικό δικαίωμα του πανεπιστημιακού ερευνητή ή διδασκάλου, το οποίο ασκείται ως οργανωμένη δραστηριότητα εντός του πλαισίου λειτουργίας των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Η ελευθερία αυτή είναι, ως προς το περιεχόμενο και την μέθοδο της διδασκαλίας και της έρευνας, απόλυτη και ισχύει έναντι πάντων, μη επιδεχόμενη άλλους περιορισμούς πέραν εκείνων που απορρέουν από την υποχρέωση σεβασμού, εκ μέρους του πανεπιστημιακού διδασκάλου ή ερευνητή, των λοιπών διατάξεων του Συντάγματος (ΣτΕ Ολ 2786-8/1984). Από την εν λόγω αρχή απορρέει η υποχρέωση του κοινού νομοθέτη, κατά την οργάνωση των καθηκόντων των μελών του διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, να διασφαλίζει την ακώλυτη άσκηση του έργου τους (ΣτΕ Ολ 1731/1986, 2786, Ολ 2801/1984, 81/2007, 3479/2001).

4. Ειδικότερα, η αρχή της ακαδημαϊκής ελευθερίας εγγυάται την αδέσμευτη επιστημονική σκέψη, έρευνα και διδασκαλία και νοείται όχι μόνο ως ατομικό δικαίωμα του πανεπιστημιακού ερευνητή ή διδασκάλου, αλλά και ως θεσμική εγγύηση, ως οργανωμένη δηλαδή δραστηριότητα, αναπτυσσόμενη, σύμφωνα με κανόνες που θεσπίζει και με μέσα που παρέχει το κράτος, μέσα στο πλαίσιο της λειτουργίας των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (πρβλ. ΣτΕ

41/2013 Ολομ. σκ. 9, 2786-2798/1984 Ολομ., 982/2012 σκ. 15, 2303/2011, 7μ σκ. 5, 338/2011, 7μ. σκ. 8, 1672/2009 σκ. 9, 411/2008 7μ. σκ. 9).

5. Μεταξύ δε των εγγυήσεων αυτών περιλαμβάνεται και η απορρέουσα από την, κατά το άρθρο 16 του Συντάγματος, φύση των καθηκόντων τους και της αποστολής τους ως ακαδημαϊκών διδασκάλων και ερευνητών καθώς και λόγω των ηυξημένων τυπικών και ουσιαστικών προσόντων τους, υποχρέωση εξασφάλισης των απαραίτητων προϋποθέσεων για την άσκηση του έργου τους, δηλαδή η υποχρέωση εξασφάλισης των μέσων και των υποδομών, κατ' εκτίμηση των ειδικών συνθηκών άσκησης του λειτουργήματός τους, και τη σπουδαιότητα του εν λόγω λειτουργήματος, που να τους επιτρέπει να ασκούν αποτελεσματικά τα καθήκοντα τους και να προσδίδει κύρος στα Ιδρύματα.

6. Η κατοχύρωση της ακαδημαϊκής (κατ' άλλους επιστημονικής) ελευθερίας στο ισχύον Σύνταγμα ολοκληρώνεται μέσα από ένα σύστημα θεσμών : α) κατοχύρωση της επιστημονικής ελευθερίας ως ατομικού δικαιώματος του επιστήμονα (άρθ. 16 § 1 εδ. α'), β) κατοχύρωση της επιστημονικής ελευθερίας ως αντικειμενοποιημένης προστασίας του βιοτικού τομέα «επιστήμη» (εγγύησης θεσμού - άρθ. 16 § 1 εδ. α'), γ) κατοχύρωση της αυτοδιοίκησης των επιστημονικών ιδρυμάτων ως θεσμικής εγγύησης της επιστημονικής ελευθερίας (άρθ. 16 § 5), δ) καθιέρωση της υποχρέωσης του Κράτους για προώθηση και ενίσχυση της επιστημονικής εργασίας (άρθ. 16 § 1 εδ. β' και § 5 εδ. β'), ε) κατοχύρωση του κοινωνικού δικαιώματος για επιστημονική εκπαίδευση (άρθ. 16 §§ 3 και 4).

7. Έτσι, το Σύνταγμα προστατεύει κάθε επιστημονική δραστηριότητα, κάθε μεθοδική, κριτική και ειλικρινή προσπάθεια παραγωγής νέων γνώσεων (επιστημονική έρευνα), κάθε μεθοδική, κριτική και ειλικρινή προσπάθεια συστηματοποίησης και μετάδοσης νέων και υφισταμένων γνώσεων (επιστημονική διδασκαλία). Κρίσιμη για την οριοθέτηση του προστατευόμενου συνταγματικού αγαθού είναι η έννοια της κριτικής στάσης του επιστήμονα κατά την αντιμετώπιση τόσο των υφισταμένων και παραδεδομένων γνώσεων, όσο και κατά την αντιμετώπιση των αποτελεσμάτων της ίδιας της εργασίας. Με άλλα λόγια, το Σύνταγμα καθιερώνει την ελευθερία της επιστήμης ως ελευθερία της αμφιβολίας και της αμφισβήτησης, του ελέγχου και του αντιλόγου, της διαφωνίας και της αναζήτησης (Μάνεσης 1983: 129· 1976: 17).

8. Το Σύνταγμα προστατεύει επίσης κάθε κριτική και ειλικρινή προσπάθεια πρόσληψης της παρεχόμενης γνώσης (επιστημονική μάθηση). Η επιστήμη δεν αποτελεί εργασία μεμονωμένων επιστημόνων, αλλά επικοινωνιακή σχέση (Τσάτσος 1979: 13· 1983: 7). Αυτό σημαίνει ότι η επιστημονική διδασκαλία δεν μπορεί να νοείται ως μονόλογος, αλλά ως κριτικός διάλογος. Η επικοινωνιακή σχέση - διδασκαλία, που αποτελείται από δυο πόλους -τον διδάσκοντα και τον διδασκόμενο- δεν μπορεί να διασπασθεί, έτσι ώστε να αποξενωθεί ο ένας της πόλος από τον άλλο. Κατά συνέπεια η παρακολούθηση της επιστημονικής διδασκαλίας αποτελεί έναν ιδιαίτερο τρόπο συμμετοχής στην επιστημονική εργασία (Μάνεσης 1983: 31· Σκουρής 1988: 27· πρβλ. ΣτΕ 1731/86 Ολ. Αρμ. 1987.332, όπου οι φοιτητές χαρακτηρίζονται «προσδιοριστικοί παράγοντες» της διδασκαλίας).

9. Το βασικό περιεχόμενο της επιστημονικής ελευθερίας συνίσταται στην προστασία του δικαιούχου από παρεμβάσεις της κρατικής εξουσίας. Το άρθρ. 16 § 1 εδ. α δημιουργεί ένα χώρο ελευθερίας για τον επιστήμονα έναντι της κρατικής παρέμβασης. Όμως οι φορείς της υποχρέωσης δεν εξαντλούνται στα κρατικά (νομοθετικά, εκτελεστικά, δικαστικά) ή στα πανεπιστημιακά όργανα, αλλά επεκτείνονται και σε τρίτους, οι οποίοι τελούν σε σχέση εξουσίας προς τους φορείς του δικαιώματος.

Πιο συγκεκριμένα:

α) Δεν μπορούν να επιβληθούν φραγμοί νομικής, τεχνικής ή ιδεολογικής υφής από τους φορείς της υποχρέωσης, κατά τη διαδικασία κτήσης και μετάδοσης των επιστημονικών γνώσεων, είτε πρόκειται για προληπτικούς είτε για κατασταλτικούς περιορισμούς (*Μάνεσης 1983: 12· Σκουρής 1988: 26*). Ιδίως δεν μπορεί να απαγορευθεί η διδασκαλία ορισμένων αντιλήψεων ή να θεσπισθούν κυρώσεις έναντι των φορέων συγκεκριμένων κοσμοθεωριών.

β) οι φορείς της υποχρέωσης είναι υποχρεωμένοι να αίρουν τέτοιους περιορισμούς όπου υπάρχουν (*Μάνεσης 1983: 12*).

Το πεδίο προστασίας της επιστημονικής ελευθερίας δεν περιορίζεται πάντως στην προστασία των διατυπωμένων επιστημονικών απόψεων, αλλά είναι ιδιαίτερα ευρύ, καταλαμβάνοντας όλη τη διαδικασία διαμόρφωσης, διατήρησης, αλλαγής, έκφρασης, μετάδοσης και διάδοσης της επιστημονικής γνώμης (*Παπαδημητρίου 1992: 519*).

Συγκεκριμένα, όσον αφορά τον τομέα της έρευνας προστατεύονται: α) η υπόθεση εργασίας, β) οι βασικές μεθοδολογικές επιλογές, γ) η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων, δ) η επιλογή του χρόνου και του τόπου διεξαγωγής της έρευνας και φυσικά ε) το ίδιο το υλικό επιστημονικό αποτέλεσμα, στ) η συλλογή του υλικού και η προπαρασκευή της έρευνας, ενέργειες απαραίτητες για τη διεξαγωγή της επιστημονικής έρευνας.

Όσον αφορά τον τομέα της διδασκαλίας προστατεύονται: α) η επιλογή του αντικειμένου της διδασκαλίας, β) η επιλογή της διδακτικής μορφής (από καθ' έδρας παράδοση, φροντιστήριο, σεμινάριο), γ) η διδακτική μέθοδος, δ) ο χρόνος και ο τόπος της διδασκαλίας, ε) η **εξεταστική διαδικασία σε όλες τις εκφάνσεις (επιλογή θέματος, τρόπος εκτέλεσης, τρόπος αξιολόγησης)**.

10. Σύμφωνα με τα παραπάνω, τα κρατικά και πανεπιστημιακά όργανα υποχρεούνται συνταγματικώς να λαμβάνουν όλα τα αναγκαία θεσμικά μέτρα που θα εγγυώνται την ελεύθερη ανάπτυξη της επιστήμης. Έτσι η ως άνω διάταξη του άρθρου 16 (και ιδιαίτερα του εδ. β της παρ. 1), κατοχυρώνει την υποχρέωση των κρατικών οργάνων να εξασφαλίζουν τα απαραίτητα οργανωτικά και οικονομικά μέτρα για την προαγωγή της επιστήμης, στην οποία αντιστοιχεί κοινωνικό δικαίωμα για την άσκηση της επιστημονικής δραστηριότητας (ίδρυση πανεπιστημίων, βιβλιοθηκών κ.λπ.), επιφυλασσόμενα υπέρ κάθε πολίτη που επιθυμεί να δραστηριοποιηθεί επιστημονικά.

Η θεσμική εγγύηση, που καθιερώνεται με τη διάταξη του άρθρ. 16 § 5 ανάγει την προαγωγή και προστασία της ελεύθερης ανάπτυξης της επιστήμης σε δημόσιο καθήκον και εγγυάται την οργάνωση των πανεπιστημίων ως των κατάλληλων θεσμών που θα εξασφαλίζουν την ανάπτυξη αυτή, και τα οποία θα πρέπει, υπό τις εκάστοτε κάθε φορά συνθήκες, να μπορούν να ανταποκριθούν στις εξελισσόμενες επιστημονικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες, με σκοπό την ικανοποίηση των σύγχρονων και πολυεπίπεδων

στόχων του πανεπιστημίου (ΣτΕ 519-24/2015 Ολ. ΤοΣ 2015.280 παρατ. Φουντεδάκη· 1013/2013 Ολ. Τράπεζα Πληροφοριών ΝΟΜΟΣ· Μάνεσης 1983: 29· Δαγτόγλου 2012: 661-3). Έτσι, τα πανεπιστήμια μπορούν να διαχειρίζονται αυτοτελώς τις υποθέσεις τους, στα πλαίσια των νομοθετημένων κανόνων δικαίου. Τέλος, μέσω της θεσμικής εγγύησης η υποχρέωση κρατικής ενίσχυσης της επιστήμης αποκτά ευρύτερο περιεχόμενο. Η κατοχύρωση της θεσμικής εγγύησης εμπεριέχει εκ νέου μια «αξιολογική απόφαση» : η λειτουργία της ίδιας της δημόσιας υπηρεσίας πρέπει να καθίσταται εύρυθμη.

11. Η σύγχρονη επιστήμη, όπως έχει ήδη επισημανθεί, δεν ασκείται απομονωμένα από τον κάθε επιστήμονα, αλλά συλλογικά και συνήθως εντός οργανωμένων ειδικών θεσμών, που διευκολύνουν την ενάσκηση της επιστημονικής δραστηριότητας. Από το γεγονός αυτό μπορεί να προκύπτουν δυο ειδών περιορισμοί : αφενός περιορισμοί από την ενάσκηση της επιστήμης εντός κάθε είδους συλλογικής οργάνωσης, αφετέρου περιορισμοί από την ενάσκηση της επιστήμης εντός ιδρυμάτων του δημοσίου τομέα.

Βασικό χαρακτηριστικό των οργανωτικών περιορισμών αποτελεί το ότι μπορούν να επηρεάζουν τον τρόπο άσκησης της επιστημονικής ελευθερίας, μπορούν να περιορίζουν την ελεύθερη επιλογή της διαδικασίας, της τεχνικής και γενικότερα του τρόπου, του τόπου και του χρόνου που θα εκδηλωθεί η ενάσκηση του δικαιώματος, αλλά δεν μπορούν να περιορίσουν τα στοιχεία που συναπαρτίζουν το περιεχόμενο του δικαιώματος, όπως είναι η υπόθεση εργασίας και η εκτίμηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων στην έρευνα, το περιεχόμενο της διδασκαλίας και το περιεχόμενο των ερωτήσεων και παρεμβάσεων κατά την εκδήλωση της επιστημονικής μάθησης. Οι περιορισμοί αυτοί επιβάλλονται για την εξασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της επιστημονικής δραστηριότητας στο σύνολό της, δηλαδή της δυνατότητας πραγμάτωσης της επιστημονικής ελευθερίας του συνόλου των επιστημόνων ή και όσων άλλων επιθυμούν να εργασθούν επιστημονικά.

Περιορισμούς τέτοιου τύπου αποτελούν: i) οι αντικειμενικοί οικονομικοί περιορισμοί και περιορισμοί υποδομής, που επιβάλλουν την ισότιμη κατανομή του εποπτικού υλικού, ii) ο προγραμματισμός στα πλαίσια μιας συλλογικής εργασίας, που επιφέρει περιορισμούς και ως προς τη μέθοδο εργασίας και ως προς την εκτέλεσή της, χωρίς όμως να επιβάλλει και την αναγκαστική συμμετοχή ενός ερευνητή στην εργασία αυτή (Μάνεσης 1976: 33, 35).

12. Η επιτέλεση της επιστημονικής διαδικασίας εντός οργανισμών του δημοσίου τομέα δημιουργεί ιδιαίτερα αποτελέσματα ως προς την έκταση των περιορισμών. Πρέπει λοιπόν να επισημανθεί ότι μέσω της θεσμικής εγγύησης η ίδια η ενάσκηση της επιστημονικής ελευθερίας μεταβάλλεται σε καθήκον των φορέων του δικαιώματος και γι' αυτό μπορεί να επιβληθεί υπηρεσιακά στον επιστήμονα η εκτέλεση των καθηκόντων του. Ειδικά στο εσωτερικό του Πανεπιστημίου επιβάλλονται περιορισμοί ως προς τον τρόπο άσκησης των καθηκόντων του επιστήμονα, έτσι ώστε το Πανεπιστήμιο να μπορεί να εκπληρώνει και τα υπόλοιπα δημόσια καθήκοντά του, όπως η επαγγελματική κατάρτιση των φοιτητών. Έτσι, π.χ., μπορεί να επιβληθεί στον φορέα του δικαιώματος η υποχρέωση τέλεσης εξετάσεων. Οι περιορισμοί αυτοί δεν

μπορούν βέβαια να πλήττουν τον πυρήνα της ακαδημαϊκής ελευθερίας, όπως π.χ. με την μη ανάθεση καθηκόντων διδασκαλίας στον φορέα του δικαιώματος (πρβλ. ΣτΕ 362/1992 ΟΛΔιδικ 1992 .818).

(Σημείωση : για τα ως άνω με αριθμό 5 έως 11 βλ. Δ. Σαραφιανός, ΑΡΘΡΟ 16, σε : Φ. Σπυρόπουλος/Ξ. Κοντιάδης/Χ. Ανθόπουλος/Γ. Γεραπετρίτης, Σύνταγμα, 2017, σ. 380-410, Sakkoulas-Online.gr).

Β) Το δικαίωμα παροχής δωρεάν παιδείας.

1. Σύμφωνα με τις προαναφερθείσες διατάξεις του Συντάγματος, το δικαίωμα παροχής δωρεάν παιδείας από τα κρατικά εκπαιδευτήρια έχει πεδίο εφαρμογής στις καθιερωμένες τρεις εκπαιδευτικές βαθμίδες, δηλαδή τη στοιχειώδη, τη μέση και την ανώτατη.

Από το κατηγορηματικό γράμμα και πνεύμα της προεκτεθείσας, άμεσης ισχύος και ιδιαιτέρως θετικού περιεχομένου, διατάξεως του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 4 του άρθρου 16 του Συντάγματος, η οποία ευθέως και αφ' εαυτής δεσμεύει όλα τα συντεταγμένα πολιτειακά όργανα, καθίσταται σαφές ότι απονέμεται, αδιαστίκτως και ανεπιφυλάκτως, σε όλους τους Έλληνες πολίτες, ανεξαρτήτως εισοδήματος (ατομικού ή οικογενειακού), ηλικίας, κοινωνικής θέσεως και επαγγελματικής ή μη απασχολήσεως, ειδικό δικαίωμα δωρεάν προσβάσεως σε όλα τα κρατικά εκπαιδευτήρια, όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης. Πρόκειται όχι απλώς για ειδικό τονισμό της γενικής αρχής της ισότητας του άρθρου 4 παρ. 1 του Συντάγματος, από την οποία, όπως γίνεται παγίως δεκτό (βλ. ενδεικτικώς αντί άλλων τις ΑΕΔ 5/2007, ΣτΕ 718/2009, ΑΠ 575/2009), επιτρέπονται, κατ' αρχήν, νομοθετικές αποκλίσεις, δικαιολογούμενες από λόγους γενικότερου κοινωνικού ή δημοσίου συμφέροντος, αλλά για ειδική μορφή ισότητας, ανεπίδεκτης οποιασδήποτε εξαιρέσεως και για οποιοδήποτε λόγο.

2. Ειδικότερα, το δικαίωμα δωρεάν παιδείας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, δηλαδή και στην ανώτατη εκπαίδευση που παρέχεται στα κατ' άρθρο 16 παρ. 5 ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, προβλέπεται το πρώτον με το Σύνταγμα του 1975, για όλους ανεξαιρέτως τους Έλληνες, οι οποίοι επέτυχαν, μετά από αντικειμενική δοκιμασία προς διαπίστωση της ικανότητάς τους, να εγγραφούν και να συμμετάσχουν στην παρεχόμενη από τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα εκπαίδευση (πρβλ. ΣτΕ 673/1987, 3140/1980). Περιεχόμενο της δωρεάν παιδείας στην ανώτατη εκπαίδευση είναι η ανεξάρτητα από εισοδηματικά κριτήρια μη συμμετοχή των φοιτητών στο κόστος λειτουργίας και παροχής του εκπαιδευτικού έργου διά της καταβολής διδάκτρων καθώς και η δωρεάν προμήθεια και παροχή των αναγκαίων διδακτικών μέσων (βιβλία κ.λπ.). Το εν λόγω δικαίωμα εκτείνεται καθ' όλη τη χρονική διάρκεια των προπτυχιακών σπουδών, οι οποίες περαιώνονται με τη λήψη του πτυχίου. Το πτυχίο αποδεικνύει και αντιπροσωπεύει ένα περιεχόμενο επιστημονικών γνώσεων οι οποίες έχουν αποκτηθεί από τον κάτοχό του μεθοδικά και με βάση αυτό μπορεί κατ' αρχήν να ασκήσει αντίστοιχη επαγγελματική δραστηριότητα. Επίσης, το πτυχίο αποτελεί για τον κάτοχό του αφετηρία περαιτέρω επιστημονικής εξελίξεως διά της συμμετοχής του σε προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών ή σε διαδικασία εκπονήσεως διδακτορικής διατριβής.

3. Παράλληλα, η εκ μέρους του Συντάγματος ανεπιφύλακτη κατοχύρωση του δικαιώματος δωρεάν παιδείας σε όλες της βαθμίδες της αποτελεί την εξέλιξη του σχετικού αρχαιότερου κοινωνικού δικαιώματος στη συνταγματική ιστορία της Χώρας. Περαιτέρω, με το Σύνταγμα κατοχυρώνεται η ανάπτυξη της ανώτατης παιδείας ως θεμελιώδης σκοπός της Πολιτείας που αποβλέπει στην προαγωγή και μετάδοση της επιστημονικής γνώσεως, με την έρευνα και τη διδασκαλία και καθορίζονται οι βασικές προϋποθέσεις και αρχές που διέπουν την παροχή της. Έτσι, η παροχή της ανώτατης εκπαίδευσης ανατίθεται αποκλειστικά σε ιδρυματικού χαρακτήρα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και σε καθηγητές που έχουν την ιδιότητα του δημόσιου λειτουργού και που υπάγονται στην αρχή της ακαδημαϊκής ελευθερίας που εγγυάται την αδέσμευτη επιστημονική σκέψη, έρευνα και διδασκαλία, οι οποίες αναπτύσσονται με κανόνες που θεσπίζει το Κράτος, το οποίο ασκεί εποπτεία επί των πράξεών τους και με οικονομικά μέσα που παρέχει το ίδιο για την πραγματοποίηση των σκοπών τους (βλ. ΣτΕ 2811/1984 Ολομέλεια). Η κατοχύρωση του δικαιώματος δωρεάν παιδείας και η πρόβλεψη της παροχής από το Κράτος των αναγκαίων οικονομικών μέσων για την πραγματοποίηση των σκοπών τους δεν καλύπτει μόνον προγράμματα σπουδών ορισμένου επιπέδου ή περιεχομένου και δεν περιορίζεται στα υφιστάμενα κατά τόν χρόνο θεσπίσεως του Συντάγματος προγράμματα εκπαίδευσης που αντιστοιχούν σε ορισμένα μόνον πτυχία, ειδικότερα δε δεν αφορά την παροχή παιδείας από τα πανεπιστήμια μόνο για τα προπτυχιακά προγράμματα σπουδών που ολοκληρώνεται με τη χορήγηση σχετικού πτυχίου που υπήρχαν κατά τον χρόνο θεσπίσεώς του, αλλά αφορά όλα εκείνα τα προγράμματα σπουδών που ο νομοθέτης εκάστοτε αναθέτει σε αυτά και προσιδιάζουν στην αποστολή τους κατά τις απαιτήσεις της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση και σύμφωνα και με τις διεθνείς υποχρεώσεις της και εν όψει των εκάστοτε κρατουσών οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών.

[βλ. i. Την εποχή εκείνη, ο Αρ. Μάνεσης, *Η συνταγματική προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας, στου ίδιου, Συνταγματική θεωρία και πράξη, εκδ. Σάκκουλα, 1980, σ. 674 επ. (= περιοδ. «Ο Πολίτης», τ. 6, Νοέμβρης 1976, σ. 16 επ.), επικαλούμενος την υποχρέωση του κράτους που απορρέει από την παρ. 1 του άρθρου 16 Σ και το δικαίωμα της παρ. 5 του ίδιου άρθρου, σημείωνε τα εξής: «[...] η επιστημονική έρευνα και διδασκαλία δεν είναι δυνατή σήμερα χωρίς την κατάλληλη οργάνωση και τα αντίστοιχα οικονομικά μέσα που μόνο το κράτος μπορεί να διαθέσει » ii. Αρ. Μάνεση, *Η συνταγματική προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας, στου ίδιου, Συνταγματική θεωρία και πράξη, εκδ. Σάκκουλα, 1980, σ. 674 επ. (= περιοδ. «Ο Πολίτης», τ. 6, Νοέμβρης 1976, σ. 16 επ.), όπου μεταξύ άλλων τονίζεται η ευρύτερη προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας από την ελευθερία της έκφρασης (σ. 678), ενώ και οι φοιτητές θεωρούνται φορείς του σχετικού δικαιώματος ως παράγοντες της επιστημονικής έρευνας και διδασκαλίας (σ. 699 - 700) και iii. Γ. Παπαδημητρίου, *Σύνταγμα και Ελευθερία της Επιστήμης, ΤοΣ 3/1992, όπου γίνεται λόγος για ατομικό δικαίωμα που αφενός θεμελιώνει αξίωση απέναντι στην κρατική εξουσία, να μην επεμβαίνει περιοριστικά στη διαδικασία κτήσης της επιστημονικής γνώσης, και αφετέρου επιβάλλει στην πολιτεία την υποχρέωση να διαμορφώνει πρόσφορες συνθήκες για την εν γένει καλλιέργεια και προώθηση της επιστήμης» (σ. 518)].***

Γ) Η άσκηση των καθηκόντων των μελών Δ.Ε.Π. - Η αξιολόγηση των φοιτητών.

1. Στα πλαίσια αυτά, το έργο των μελών Δ.Ε.Π. των Α.Ε.Ι. διακρίνεται σε διδακτικό, ερευνητικό - επιστημονικό και διοικητικό. Το διδακτικό τους έργο περιλαμβάνει κυρίως τη διδασκαλία προπτυχιακών και μεταπτυχιακών μαθημάτων, την οργάνωση, επίβλεψη και λειτουργία εργαστηρίων και κλινικών, τη συμμετοχή σε φροντιστηριακά μαθήματα και σεμινάρια, τη συγγραφή διδακτικών βοηθημάτων, τη συνεργασία με προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές, **τη διεξαγωγή των εξετάσεων και την αξιολόγηση των φοιτητών**. Το ερευνητικό - επιστημονικό τους έργο περιλαμβάνει κυρίως τη βασική ή εφαρμοσμένη έρευνα, τη καθοδήγηση διπλωματικών εργασιών, μεταπτυχιακών διπλωμάτων ειδίκευσης και διδακτορικών διατριβών καθώς και τη συμμετοχή σε συνέδρια και ερευνητικά σεμινάρια, ενώ, το διοικητικό έργο τους περιλαμβάνει κυρίως τη συμμετοχή στα όργανα διοίκησης των Α.Ε.Ι., συμμετοχή σε εκλεκτορικά σώματα, καθώς και την και την κατοχή θέσης Διευθυντή Τομέα, Προέδρου Τμήματος, Κοσμήτορα Σχολής, Αντιπρύτανη και Πρύτανη (βλ. Γνωμοδότηση ΝΣΚ 81/2016).

2. Η αξιολόγηση των φοιτητών, απαραίτητο μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας, είναι συνεχής και εξελίσσεται σε όλη τη χρονική διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους. Ο διδάσκων έχει την απόλυτη ευθύνη για την επιλογή του τρόπου ελέγχου της επίδοσης των φοιτητών, καθώς επίσης για τη βαθμολογία και για την έκδοση των αποτελεσμάτων. Συγκεκριμένα, τα στοιχεία για την αξιολόγηση των φοιτητών συγκεντρώνονται από γραπτές εργασίες και παρουσιάσεις εργασιών που απαιτούνται, από γραπτή εξέταση που διενεργείται κατά περίπτωση (πρόοδος), από την εργαστηριακή επίδοση και την αντίστοιχη δεξιότητα του φοιτητή και από τα αποτελέσματα των επίσημων εξετάσεων. Τα ακριβή χαρακτηριστικά της εξεταστικής διαδικασίας (αριθμός εξετάσεων, συχνότητα, τρόπος ελέγχου και αξιολόγησης των επιδόσεων των φοιτητών) προσδιορίζονται για κάθε μάθημα από τον υπεύθυνο διδάσκοντα.

3. Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, η αξιολόγηση του δοκιμίου γραπτών εξετάσεων συνιστά τεχνική κρίση της διοικήσεως ως προς την οποία δεν καταλείπεται στάδιο διακριτικής ευχέρειας. Για το λόγο αυτό η αμφισβήτηση της ουσιαστικής εκτιμήσεως του εξεταστή δεν υπόκειται σε ακυρωτικό έλεγχο, εκτός εάν κατ' επίκληση συγκεκριμένων στοιχείων (ΣτΕ 1743/1990, 66/1992) συντρέχει περίπτωση πλάνης περί τα πράγματα, αν προκύπτει δηλαδή ότι η κρίση του βαθμολογητή στηρίχτηκε σε ανύπαρκτα ή ανακριβή στοιχεία (ΣτΕ 1228/1996, 89/1991, 2096/86 κ. ά.).

4. Έτσι, γίνεται δεκτό ότι η βαθμολόγηση ενός γραπτού είναι αυτοτελής και δεν είναι δυνατή η σύγκριση με τα δοκίμια άλλων υποψηφίων (ΣτΕ 89/1991), ούτε είναι νοητή η στάθμισή του με κριτήριο την επιτυχή επίδοση σε άλλα μαθήματα (ΣτΕ 3856/1985), ή την πεποίθηση του ενδιαφερομένου ότι δεν είναι ορθή η βαθμολόγησή του λόγω μικρής διαφοράς μεταξύ του βαθμού που ετέθη και του βαθμού βάσεως (πρβλ. 1858/1972). Επίσης δεν είναι

νοητός ο έλεγχος της βαθμολογήσεως κατ' επίκληση και εφαρμογή διδαγμάτων της κοινής πείρας, (ΣτΕ 610/1997) ούτε άγει σε ακυρωτικό έλεγχο ισχυρισμός περί ασαφειών ή ελλειμάτων στα δοθέντα θέματα, ή περί μη παροχής σχετικών διευκρινίσεων (ΣτΕ 1684/1994) ή ο ισχυρισμός ότι η βαθμολόγηση δεν έγινε με αντικειμενική και δίκαιη κρίση, με βάση ενιαίο και επιστημονικό μέτρο κρίσεως αλλά κατά τρόπο υποκειμενικό (ΣτΕ 66/1992).

Δ) Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στα Πανεπιστήμια.

1. Με τη διάταξη του άρθρου 4 του ν. 4485/2017 (Α' 114) ορίζονται τα εξής :
« Άρθρο 4 - Αποστολή των Α.Ε.Ι.

1. Τα Α.Ε.Ι. έχουν ως αποστολή:

α) να παράγουν και να μεταδίδουν τη γνώση με την έρευνα και τη διδασκαλία, να προετοιμάζουν τους φοιτητές για την εφαρμογή της και να καλλιεργούν τις τέχνες και τον πολιτισμό,

β) να συμβάλουν στη διά βίου μάθηση με σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας, περιλαμβανομένης και της διδασκαλίας από απόσταση, με βάση την επιστημονική και τεχνολογική έρευνα στο ανώτερο επίπεδο ποιότητας σύμφωνα με τα διεθνώς αναγνωρισμένα κριτήρια,

γ) να αναπτύσσουν την κριτική ικανότητα και τις δεξιότητες των φοιτητών, να διαμορφώνουν τις απαραίτητες συνθήκες για την ανάδειξη νέων ερευνητών και να παρέχουν τις απαραίτητες γνώσεις και εφόδια στους αποφοίτους τους για την επιστημονική και επαγγελματική τους σταδιοδρομία,

δ) να ανταποκρίνονται στις αναπτυξιακές ανάγκες της χώρας, να προωθούν τη διάχυση της γνώσης και την ανάπτυξη των τεχνών, την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας, καθώς και την καινοτομία, με προσήλωση στις αρχές της επιστημονικής δεοντολογίας, της βιώσιμης ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής, καθώς και να συμβάλουν στο εθνικό σχέδιο για την παραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας στην κατεύθυνση της αειφορίας,

ε) να προωθούν τη συνεργασία με άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα και ερευνητικούς φορείς στην ημεδαπή και στην αλλοδαπή, την αποτελεσματική κινητικότητα του εκπαιδευτικού προσωπικού, των φοιτητών και των αποφοίτων τους, συμμετέχοντας στην ευρωπαϊκή και στη διεθνή ακαδημαϊκή κοινότητα,

στ) να συμβάλουν στη διαμόρφωση υπεύθυνων πολιτών, ικανών να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις όλων των πεδίων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων με επιστημονική, επαγγελματική και πολιτιστική επάρκεια και υπευθυνότητα και με σεβασμό στις αξίες της κοινωνικής δικαιοσύνης, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της κοινωνικής αλληλεγγύης, της ειρήνης και της ισότητας,

ζ) να αναπτύσσουν κοινούς, ανοικτούς πόρους στην εκπαίδευση, την έρευνα, την τεχνολογία και τον πολιτισμό.

2. Στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής αποστολής τους, τα Α.Ε.Ι. παρέχουν ποιοτική και ολοκληρωμένη εκπαίδευση, σύμφωνα με τις τάσεις της σύγχρονης επιστήμης, της τεχνολογίας και των τεχνών, καθώς και της διεθνούς επιστημονικής πρακτικής. Στο πλαίσιο αυτό, τα Τ.Ε.Ι. εστιάζουν στις εφαρμογές των σύγχρονων επιστημών, της τεχνολογίας και των τεχνών συνδυάζοντας την ανάπτυξη του κατάλληλου θεωρητικού υποβάθρου σπουδών με την υψηλού επιπέδου εργαστηριακή και πρακτική άσκηση.

3. Για την **εκπλήρωση της αποστολής τους**, τα **Ιδρύματα οργανώνονται και λειτουργούν με κανόνες και πρακτικές που διασφαλίζουν την τήρηση και προάσπιση ιδίως των αρχών:**

α) της ελευθερίας στην έρευνα και τη διδασκαλία,

β) της ερευνητικής και επιστημονικής δεοντολογίας,

γ) της ποιότητας της εκπαίδευσης,

δ) της **ποιότητας των υπηρεσιών τους, της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας στη διαχείριση του προσωπικού, των πόρων και των υποδομών τους,**

ε) της διαφάνειας στο σύνολο των δραστηριοτήτων τους,

στ) της αμεροληψίας των οργάνων τους κατά την άσκηση του έργου τους και κατά τη λήψη ατομικών και συλλογικών αποφάσεων,

ζ) της αξιοκρατίας στην επιλογή και εξέλιξη του προσωπικού τους,

η) της ίσης μεταχείρισης μεταξύ των φύλων και του σεβασμού κάθε διαφορετικότητας.

4. Οι ειδικότερες αρχές και κανόνες λειτουργίας, η οργάνωση και οι επιμέρους στόχοι κάθε Ιδρύματος, μέσα στο πλαίσιο που καθορίζει ο παρών νόμος, ορίζονται με τον Οργανισμό και τον Εσωτερικό Κανονισμό λειτουργίας του, σύμφωνα με τα άρθρα 7 και 8, αντίστοιχα.».

2. Σύμφωνα με την ως άνω διάταξη, το δικαίωμα στη δωρεάν παιδεία από τα Α.Ε.Ι., μπορεί να υλοποιηθεί με εκπαιδευτικές υπηρεσίες, που δεν εντάσσονται στο τυποποιημένο σύστημα σπουδών, είτε γιατί προβλέπονται ως δεύτερη ευκαιρία για πολίτες οι οποίοι εγγράφονται στα εκπονούμενα από τα Πανεπιστήμια προγράμματα σπουδών χωρίς εισαγωγικό διαγωνισμό ή άλλη ανάλογη με την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση διαδικασία (διά βίου εκπαίδευση) είτε γιατί διεξάγονται εκτός διδακτηρίων και με ειδικές εκπαιδευτικές μεθόδους (εξ αποστάσεως εκπαίδευση). Τούτο δε επιτυγχάνεται με μορφές εκπαίδευσης που δεν απαιτούν αναγκαίως συνεχή παρακολούθηση και πραγματοποίηση φροντιστηριακών ή εργαστηριακών ασκήσεων αλλά μπορούν να παρέχονται με τη χρήση των σύγχρονων τεχνικών μέσων επικοινωνίας ή ενημέρωσης. Επομένως, στα πλαίσια αυτά είναι δυνατή ως μέθοδος διδασκαλίας στα Α.Ε.Ι. και η εξ αποστάσεως μετάδοση γνώσεων. Οι ιδιαιτερότητες δε, που αναμφιβόλως χαρακτηρίζουν την παροχή της εκπαίδευσης εξ αποστάσεως, με την ανάπτυξη και αξιοποίηση κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού και μεθόδων διδασκαλίας, η σχέση διδασκόντων και διδασκόμενων και ο βαθμός αλληλεπίδρασης μεταξύ των κατά την εξ αποστάσεως διδασκαλία, δεν είναι ικανές να διαφοροποιήσουν την παρεχόμενη από τα πανεπιστήμια εκπαίδευση.

3. Παράλληλα, το κοινωνικό δικαίωμα στη δωρεάν παιδεία δεν μπορεί να αφορά μόνο στις παραδοσιακές, ιστορικές διαμορφωμένες κατά τον χρόνο θεσπίσεως του Συντάγματος, μορφές του τυποποιημένου συστήματος σπουδών και να μην αφορά σε εκπαιδευτικές μορφές της ανώτατης βαθμίδας που ήταν άγνωστες στον συντακτικό νομοθέτη του έτους 1975, όπως ο θεσμός της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και επιμορφώσεως. Και τούτο γιατί - ανεξαρτήτως του ότι η κατοχύρωση του δικαιώματος δωρεάν παιδείας και η πρόβλεψη της παροχής από το Κράτος των αναγκών οικονομικών μέσων για την πραγματοποίηση των σκοπών τους δεν περιορίζεται στα υφιστάμενα κατά τη θέσπιση του Συντάγματος προγράμματα εκπαίδευσης .

Αντίθετη ερμηνευτική προσέγγιση θα αρνούσαν την ικανότητα του Συντάγματος να υποδεχθεί τις νέες κοινωνικές εξελίξεις και να ρυθμίσει νέες κοινωνικές ανάγκες, όπως είναι η διά βίου μάθηση ή εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Εξάλλου, «η αναφορά σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης φαίνεται να καλύπτει κάθε μορφή οργανωμένης παροχής της τελευταίας που καταλήγει σε παροχή τίτλου σπουδών πρόσφορου για να αξιοποιηθεί επαγγελματικά, ενώ «δωρεάν παιδεία» σημαίνει, εκτός από τη μη καταβολή διδάκτρων, και τη δωρεάν παροχή του ελάχιστου αριθμού των στοιχειωδών απαραίτητων, για την αποτελεσματική συμμετοχή στην εκπαιδευτική διαδικασία, διδακτικών μέσων» (βλ. Κ. Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σ. 338).

(Σημείωση : Για τα ως άνω 2 και 3 βλ. σχόλιο Ν. Παπαχρήστος για ΔΕφΠατρ 705/2010 σε ΕφημΔΔ 6/2010 σελ. 783 -798, και του ίδιου για ΣτΕ Ολ. 2411/2012, σε ΕφημΔΔ 4/2012, σελ. 475 -491, Sakkoulas-Online.gr).

Ε) Το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο για τη διενέργεια των εξετάσεων.

1. Με τη διάταξη του άρθρου 8 του ν. 4485/2017 (Α'114) με τίτλο «Εσωτερικός Κανονισμός», ορίζονται ανάμεσα σε άλλα και τα εξής :

«Άρθρο 8

Εσωτερικός Κανονισμός

1. Με απόφαση της Συγκλήτου, που εκδίδεται ύστερα από εισήγηση του Πρύτανη και γνώμη του Πρυτανικού Συμβουλίου και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, εγκρίνεται ο Εσωτερικός Κανονισμός κάθε Α.Ε.Ι..

2. Με τον Εσωτερικό Κανονισμό ρυθμίζονται θέματα εσωτερικής λειτουργίας του οικείου Α.Ε.Ι. και ιδίως τα εξής:

α) Η οργάνωση των σπουδών ανά Τμήμα όπως ιδίως:

αα. ο απαιτούμενος αριθμός μαθημάτων για τη χορήγηση τίτλου σπουδών βάσει του αντίστοιχου προγράμματος σπουδών και η δυνατότητα παροχής επιλεγόμενων μαθημάτων σε ξένη γλώσσα,

ββ. η αλληλεξάρτηση των μαθημάτων και τον τρόπο αναπλήρωσής τους,

γγ. η ποσοστιαία αναλογία μεταξύ υποχρεωτικών και επιλεγόμενων μαθημάτων στο πρόγραμμα σπουδών,

δδ. οι προϋποθέσεις συμμετοχής των φοιτητών στις εξεταστικές περιόδους, η διάρκεια των εξεταστικών περιόδων και οι όροι και η διαδικασία επανεξέτασης των φοιτητών,

εε. ο ειδικότερος τρόπος και η διαδικασία εξετάσεων και άλλων μεθόδων αξιολόγησης των φοιτητών.»

2. Με τη διάταξη του άρθρου 33 του ν. 4009/2011 (Α'195) με τίτλο «Χρονική διάρθρωση σπουδών – Εξετάσεις», όπως ισχύει ορίζονται τα εξής :

« Άρθρο 33 - Χρονική διάρθρωση σπουδών - Εξετάσεις

1. Το ακαδημαϊκό έτος αρχίζει την 1η Σεπτεμβρίου και λήγει την 31η Αυγούστου του επόμενου έτους. Το Διδακτικό έργο κάθε ακαδημαϊκού έτους διαρθρώνεται σε δύο εξάμηνα.

2. «Ο φοιτητής εγγράφεται στη σχολή στην αρχή κάθε εξαμήνου σε ημερομηνίες που ορίζονται από την κοσμητεία και δηλώνει τα μαθήματα που επιλέγει».

Σημείωση : Η παρ.2 αντικαταστάθηκε ως άνω με το άρθρο 56 του ν. 4415/2016 (Α'159).

3. 4

5. Κάθε εξαμήνου περιλαμβάνει τουλάχιστον δεκατρείς πλήρεις εβδομάδες διδασκαλίας. Ο αριθμός των εβδομάδων για τη διενέργεια των εξετάσεων ορίζεται στον Οργανισμό του ιδρύματος.

6. Παράταση της διάρκειας ενός εξαμήνου επιτρέπεται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις προκειμένου να συμπληρωθεί ο απαιτούμενος ελάχιστος αριθμός εβδομάδων διδασκαλίας, δεν μπορεί να υπερβαίνει τις δύο εβδομάδες και γίνεται με απόφαση του πρύτανη, ύστερα από πρόταση της κοσμητείας της σχολής.

7. Αν για οποιονδήποτε λόγο ο αριθμός των εβδομάδων διδασκαλίας που πραγματοποιήθηκαν σε ένα μάθημα είναι μικρότερος από τις δεκατρείς, το μάθημα θεωρείται ότι δεν διδάχθηκε και δεν εξετάζεται, τυχόν δε εξέταση του είναι άκυρη και ο βαθμός δεν υπολογίζεται για την απονομή του τίτλου σπουδών.

8. Οι εξετάσεις διενεργούνται αποκλειστικά μετά το πέρας του χειμερινού και του εαρινού εξαμήνου για τα μαθήματα που διδάχθηκαν στα εξάμηνα αυτά, αντίστοιχα. Ο φοιτητής δικαιούται να εξεταστεί στα μαθήματα και των δύο εξαμήνων πριν από την έναρξη του χειμερινού εξαμήνου. Ειδική μέριμνα λαμβάνεται για την προφορική εξέταση φοιτητών με αποδεδειγμένη πριν από την εισαγωγή τους στο ίδρυμα δυσλεξία, σύμφωνα με διαδικασία που ορίζεται στον Εσωτερικό Κανονισμό του ιδρύματος.

9. Η βαθμολογία σε κάθε μάθημα καθορίζεται από τον διδάσκοντα, ο οποίος μπορεί να οργανώσει κατά την κρίση του γραπτές ή και προφορικές εξετάσεις ή και να στηριχθεί σε εργασίες ή εργαστηριακές ασκήσεις.

10. Αν ο φοιτητής αποτύχει περισσότερες από τρεις φορές σε ένα μάθημα, με απόφαση του κοσμήτορα εξετάζεται, ύστερα από αίτηση του, από τριμελή επιτροπή καθηγητών της σχολής, οι οποίοι έχουν το ίδιο ή συναφές γνωστικό αντικείμενο και ορίζονται από τον κοσμήτορα. Από την επιτροπή εξαιρείται ο υπεύθυνος της εξέτασης διδασκων. Σε περίπτωση αποτυχίας, ο φοιτητής συνεχίζει ή όχι τη φοίτηση του σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που καθορίζονται στον Οργανισμό του ιδρύματος, στους οποίους περιλαμβάνεται και ο μέγιστος αριθμός επαναλήψεων της εξέτασης σε ένα μάθημα.

11.

12. Ο φοιτητής ολοκληρώνει τις σπουδές του και του απονέμεται τίτλος σπουδών όταν εξεταστεί επιτυχώς στα μαθήματα που προβλέπονται από το Πρόγραμμα σπουδών και συγκεντρώσει τον απαιτούμενο αριθμό πιστωτικών μονάδων.».

3. Με τη διάταξη της παρ. 8 του άρθρου 84 του ν. 4485/2017 (Α' 114) ορίζονται τα εξής :

«8. Μέχρι την έκδοση του Οργανισμού του άρθρου 7, τα θέματα που προβλέπονται στις περιπτώσεις δ' και στ' της παραγράφου 2 του άρθρου 7 ρυθμίζονται με αποφάσεις της Συγκλήτου, οι οποίες δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Για τα λοιπά θέματα που ρυθμίζονται από τον Οργανισμό και τον Εσωτερικό Κανονισμό των άρθρων 7 και 8, και μέχρι την έκδοση αυτών, εξακολουθούν να εφαρμόζονται οι ισχύουσες κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου διατάξεις, όπως έχουν τροποποιηθεί και ισχύουν, εφόσον δεν έρχονται σε αντίθεση με τις διατάξεις του παρόντος νόμου.»

4. Με τη διάταξη της περίπτωσης γ' της παρ. 22 του άρθρου 80 του ν. 4009/2011 (Α' 195), όπως ισχύει, ορίζονται τα εξής :

«γ) Έως την έναρξη ισχύος του κατά το άρθρο 5 Οργανισμού κάθε Ιδρύματος και του κατά το άρθρο 6 Εσωτερικού του Κανονισμού, τα θέματα που προβλέπονται σε αυτούς ρυθμίζονται με αποφάσεις της Συγκλήτου, οι οποίες δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως».

Σημείωση : Η περ. γ' αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ. 6 του άρθρου 26 του ν.4386/2016 (Α' 83).

5. Με τις διατάξεις των άρθρων 23, 30 και 45 του ισχύοντος εσωτερικού κανονισμού του Πανεπιστημίου Κρήτης (αρ. Φ1/375/Β1/696/24.11.2000 απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (Β' 1525) με τίτλο «Έγκριση του εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας του Πανεπιστημίου Κρήτης»), ορίζονται τα εξής :

«Άρθρο 23 - Γενική διάταξη

Τα Τμήματα και οι Τομείς είναι υπεύθυνα για την ομαλή διεξαγωγή και επιτήρηση των εξετάσεων. Την επιτήρηση διενεργούν μέλη Δ.Ε.Π., μέλη του έκτακτου διδακτικού προσωπικού, μεταπτυχιακοί φοιτητές απασχολούμενοι στο πλαίσιο του οικείου Τομέα, μέλη Ε.Ε.ΔΙ.Π. και Ε.Τ.Ε.Π.. Η συμπεριφορά των επιτηρητών δεν επιτρέπεται να είναι προσβλητική για την αξιοπρέπεια των εξεταζομένων. Για τις γραπτές εξετάσεις, κάθε επιμέρους Τμήμα ορίζει τον ελάχιστο και μέγιστο χρόνο διάρκειας.

Άρθρο 30 - Ωρολόγιο Πρόγραμμα - Βαθμολογία - Βαθμός πτυχίου - Ορκωμοσία

Το πρόγραμμα των προσφερομένων μαθημάτων καθορίζεται με απόφαση της Γενικής Συνελεύσεως του οικείου Τμήματος στο τέλος του προηγούμενου ακαδημαϊκού έτους και αναθεωρείται αν παραστεί ανάγκη κάθε Απρίλιο.

Το ωρολόγιο πρόγραμμα διδασκαλίας των μαθημάτων συντάσσεται για κάθε εξάμηνο, με ευθύνη του Προέδρου του Τμήματος, πριν από τον χρόνο έναρξης του αντίστοιχου εξαμήνου και ανακοινώνεται στους φοιτητές μαζί με το πρόγραμμα των εξετάσεων από τη Γραμματεία του Τμήματος. **Η Γενική Συνέλευση του Τμήματος προσδιορίζει, στο μέτρο του δυνατού, το πρόγραμμα των γραπτών εξετάσεων στην αρχή κάθε εξαμήνου.** Το ωρολόγιο πρόγραμμα περιλαμβάνει την κατανομή των ωρών διδασκαλίας των μαθημάτων του προγράμματος σπουδών μέσα στις πέντε εργάσιμες ημέρες της εβδομάδας, τους διδάσκοντες, καθώς και τις αίθουσες διδασκαλίας. Δεν επιτρέπεται η συνεχής θεωρητική διδασκαλία του αυτού μαθήματος, πέραν των τριών ωρών την ίδια ημέρα. Η παρακολούθηση των εργαστηρίων, κλινικών και διδακτικών ασκήσεων είναι υποχρεωτική για τους φοιτητές. **Με απόφαση της Γ.Σ. του Τομέα ή του Τμήματος καθορίζεται ο αριθμός των εργαστηριακών, κλινικών και διδακτικών ασκήσεων και ό,τι αφορά την αξιολόγηση και ελλιπή παρακολούθηση των φοιτητών.**

Η επίδοση στα μαθήματα εκτιμάται με τους βαθμούς που δίνονται κατά τη διαδικασία ελέγχου των γνώσεων. Κάθε μάθημα είτε εξαμηνιαίο είναι, είτε κλινικό, είτε σεμιναριακή εργασία, βαθμολογείται αυτοτελώς. Οι βαθμοί που δίνονται κυμαίνονται από μηδέν (0) μέχρι δέκα (10), με διαβαθμίσεις ακέραιης ή και μισής μονάδας. Προβιβάσιμοι βαθμοί είναι το (5) και οι μεγαλύτεροί του. Τα αποτελέσματα των εξετάσεων ανακοινώνονται από τον διδάσκοντα και μέσα σε δέκα πέντε (15) ημέρες από τη λήξη της εξεταστικής περιόδου κατατίθενται σε ενιαία συγκεντρωτική κατάσταση για όλους τους εξετασθέντες φοιτητές στη Γραμματεία του Τμήματος. Μαθήματα στα οποία ο φοιτητής δεν έλαβε προβιβάσιμο βαθμό, υποχρεούται να τα επαναλάβει ή, εφόσον είναι κατ' επιλογή, και να τα αντικαταστήσει, όπως προβλέπει ο νόμος και ο εσωτερικός κανονισμός του Τμήματος.»

Άρθρο 45 - Γενική διάταξη

Τα ακαδημαϊκά Τμήματα μπορούν να εξειδικεύουν τις διατάξεις του παρόντος εσωτερικού κανονισμού, με βάση τις ιδιαιτερότητές τους και τα ειδικά προβλήματα που τυχόν αντιμετωπίζουν, και να συντάξουν ειδικούς εσωτερικούς κανονισμούς. Οι ειδικοί εσωτερικοί κανονισμοί, οι οποίοι πρέπει να είναι συμβατοί με τον παρόντα εσωτερικό κανονισμό, εγκρίνονται από τα αντίστοιχα συλλογικά όργανα διοίκησης και τελικά από τη Σύγκλητο.»

6. Με τις ως άνω διατάξεις ρυθμίζονται μεταξύ άλλων και τα ζητήματα που ανάγονται στο εξεταστικό σκέλος της εκπαιδευτικής διαδικασίας και στην

αξιολόγηση της προόδου του φοιτητή, στις εξεταστικές περιόδους κάθε ακαδημαϊκού έτους, στα προγράμματα της εξεταστικής περιόδου κάθε εξαμήνου, καθώς και στη βαθμολογία των φοιτητών από του διδάσκοντες, στη διαδικασία κατάθεσης και καταχώρησης της βαθμολογίας κ.λπ.

7. Με τις διατάξεις του άρθρου 43 παρ. 2 του Συντάγματος παρέχεται στον κοινό νομοθέτη η δυνατότητα να μεταβιβάζει στην εκτελεστική εξουσία την αρμοδιότητα του προς θέσπιση κανόνων δικαίου. Τίθεται δε ο κανόνας ότι η νομοθετική εξουσιοδότηση, που επιβάλλεται να είναι ειδική και ορισμένη, παρέχεται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας ως αρχηγό της εκτελεστικής εξουσίας, ο οποίος ασκεί την μεταβιβαζόμενη αρμοδιότητα με προεδρικά διατάγματα. Κατ' εξαίρεση, όμως, επιτρέπεται να ορισθούν ως φορείς της κατ' εξουσιοδότηση ασκούμενης νομοθετικής αρμοδιότητας και άλλα πλην του Προέδρου της Δημοκρατίας, όργανα της Διοικήσεως, εφ' όσον πρόκειται για ειδικότερα θέματα ή θέματα με τοπικό ενδιαφέρον ή χαρακτήρα τεχνικό ή λεπτομερειακό (βλ. Σ.τ.Ε. 1892/2010 Ολομ., 3973/2009 Ολομ. κ.α.). Ως «ειδικότερα θέματα», για την ρύθμιση των οποίων επιτρέπεται η νομοθετική εξουσιοδότηση σε άλλα πλην του Προέδρου της Δημοκρατίας, όργανα της Διοικήσεως, νοούνται μερικότερες περιπτώσεις θεμάτων που ρυθμίζονται ήδη στον τυπικό νόμο σε γενικό έστω, αλλά πάντως ορισμένο πλαίσιο (βλ. Σ.τ.Ε. Ολομ. 235/2012, Σ.τ.Ε. 1892/2010 Ολομ., 152/2009, 4025/1998 Ολομ. κ.λπ.).

8. Κατ' εφαρμογή της συνταγματικής αυτής διάταξης παρασχέθηκε στο νομοθέτη του προϊσχύσαντος νομικού πλαισίου για τα Α.Ε.Ι. (ν. 1268/1982, 2083/1992, ν. 4009/2011), αλλά και στο νομοθέτη του ήδη ισχύοντος πλαισίου (ν. 4485/2017) η δυνατότητα να μεταβιβάζει στην εκτελεστική εξουσία την αρμοδιότητα του προς θέσπιση κανόνων δικαίου. Βάσει της εν λόγω νομοθετικής εξουσιοδότησης υπό το κράτος της ισχύος του ν. 1268/1982 (άρθρο 25 παρ. 13 του ν. 1268/1982), εκδόθηκε ο Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας του Πανεπιστημίου Κρήτης, ο οποίος ρυθμίζει μεταξύ άλλων τα ζητήματα των εξετάσεων των φοιτητών .

Με τον ισχύοντα νόμο 4485/2017 (Α' 114), παρέχεται στη Διοίκηση η δυνατότητα (άρθρο 8) να εγκρίνει τον (νέο) Εσωτερικό Κανονισμό του Πανεπιστημίου Κρήτης, με τον οποίο καθορίζονται θέματα εσωτερικής λειτουργίας του Ιδρύματος μεταξύ των οποίων και τα θέματα που αφορούν τη διενέργεια των εξετάσεων των φοιτητών.

9. Το κρίσιμο ζήτημα των εφαρμοστέων διατάξεων για το ενδιάμεσο χρονικό διάστημα μέχρι την έκδοση και δημοσίευση του νέου εσωτερικού κανονισμού κάθε Α.Ε.Ι., επιλύεται με τις μεταβατικές διατάξεις της παραγράφου 22γ του άρθρου 80 του ν. 4009/2011, που ορίζουν ειδικότερα ότι μέχρι τη δημοσίευση του Εσωτερικού Κανονισμού κάθε Ιδρύματος, τα προβλεπόμενα σε αυτόν ζητήματα ρυθμίζονται με αποφάσεις της Συγκλήτου, οι οποίες δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

10. Περαιτέρω, κατά τα παγίως κριθέντα από το Συμβούλιο της Επικρατείας, η κατάργηση των εξουσιοδοτικών διατάξεων ισχύει για το μέλλον, υπό την έννοια ότι δεν μπορεί κατ' επίκληση καταργημένης εξουσιοδοτικής διάταξης να εκδοθεί πλέον διοικητική πράξη, πλην όμως οι κανονιστικές διοικητικές

πράξεις που έχουν εκδοθεί κατά την διάρκεια της ισχύος της εξουσιοδοτικής διάταξης διατηρούνται σε ισχύ, εφόσον από τις νεότερες διατάξεις δεν απαγγέλλεται ρητά η κατάργησή τους και οι ρυθμίσεις τους είναι συμβατές και δεν συγκρούονται με το νέο νομοθετικό καθεστώς.

Συνεπώς και μέχρις ότου εκδοθούν οι νέες κανονιστικές διοικητικές πράξεις με έρεισμα τη νέα εξουσιοδοτική πράξη εξακολουθούν να εφαρμόζονται οι παλαιές και δεν υφίσταται νομοθετικό κενό ως προς το ρυθμιστέο ζήτημα. (βλ. ΣτΕ 2361/2011, ΣτΕ 1965/2010, ΣτΕ 1966, 1967/2010, ΣτΕ 1222/2009, ΣτΕ 3881/2004, ΣτΕ 3206/2002, 2412/1992 ΣτΕ 3023/1990 και Διοικ. Εφ. Αθ. 1181/2009 κ.ά. καθώς και Εγχειρίδιο Διοικ. Δικαίου υπό Επαμ. Π. Σπηλιωτόπουλου ομ. καθηγητή Πανεπιστημίου Αθηνών εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα ενδέκατη έκδοση, σελίδα 72 σημείωση 48 και η εκεί παρατιθέμενη σχετική νομολογία).

Στ. Παροχή γνώμης.

Όπως προκύπτει από τις ως άνω αναλυτικά παρατιθέμενες διατάξεις και τις ερμηνευτικές θέσεις και παραδοχές, η διενέργεια εξετάσεων εξ αποστάσεως, με τη χρήση δηλαδή των ενδεδειγμένων ηλεκτρονικών μέσων είναι νόμιμη στα πλαίσια του διέποντος την οργάνωση και τη λειτουργία νομικού πλαισίου των πανεπιστημίων αλλά και της άσκησης του δικαιώματος της ακαδημαϊκής ελευθερίας των διδασκόντων. Για την υλοποίηση δε της σχετικής διαδικασίας θα πρέπει να διασφαλισθεί τόσο η δυνατότητα της συμμετοχής ενός εκάστου των φοιτητών που επιθυμεί να συμμετέχει σε αυτές όσο και η τήρηση της αρχής της αμεροληψίας, της αδιάβλητης διεξαγωγής και εν γένει της νομιμότητας κατά τη διεξαγωγή των εξετάσεων. Τέλος, έχουμε τη γνώμη ότι θα πρέπει να εκδοθεί σύμφωνα με τις ως άνω αναλυτικά αναφερόμενες διατάξεις απόφαση της Συγκλήτου, δημοσιευτέα στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, με την οποία θα καθορίζονται οι όροι, οι προϋποθέσεις και η τεχνική περιγραφή της διαδικασίας.

Ρέθυμνο, 28 Απριλίου 2020

Για τη Νομική Υπηρεσία

Γιάννης Εμμ. Σουφαλιδάκης
Δικηγόρος Παρ' Αρείω Πάγω
Νομικός Σύμβουλος
Πανεπιστημίου Κρήτης

Αποδεκτή αυθημερόν
Ο Πρύτανης

Καθηγητής, Παναγιώτης Τσακαλίδης